

NUTQI TO'LIQ RIVOJLANMAGAN BOLALAR LUG'ATINI O'YIN TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Axmadjonova Maxliyo

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti pedagogika - psixologiya va inklyuziv ta'lim fakulteti Logopediya yO'nalishi magistratura talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada nutqi rivojlanmagan bolalarni O'yin asosida so'z boyligini shakllantirish bo'yicha korreksion- rivojlantiruvchi ta'limning mazmuni, usullari va tashkil etilishi og'zaki nutqini rivojlantirishda o'yinlarning ahamiyati yoritilgan .*

Kalit so'zlar: *nutq rivoji, lug'at boyligi, o'yin texnologiyalari, maxsus pedagogika, inklyuziv ta'lim.*

Аннотация: *В этой статье его речь не полностью развита. коррекционно-методическое обеспечение формирования словарного запаса детей на основе игры содержание, методы и организация развивающего обучения. Освещено значение игр и игрушек в развитии*

Ключевые слова: *развитие речи, словарный запас, игровые технологии, специальная педагогика, инклюзивное образование.*

Annotation: *In this article, his speech is not fully developed.for the formation of children's vocabulary based on games content, methods, and organization of developmental learning. The importance of games and toys in development is highlighted*

Keywords: *speech development, vocabulary, game technologies, special pedagogy, inclusive education.*

Nutqning to'liq rivojlanmaganligi (NTTR) bolalarda turli sabablarga ko'ra yuzaga keladigan jiddiy holat bo'lib, o'z vaqtida korreksion-pedagogik yordamni talab etadi. NTTRga xos belgilar orasida lug'at boyligining kamligi, agrammatizm va talaffuzdagi kamchiliklar kuzatiladi. Bu holat bolaning umumiy intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy logopediya va maxsus pedagogikada ushbu muammolarni bartaraf etishda an'anaviy usullar bilan bir qatorda o'yin texnologiyalaridan foydalanish katta samaradorlik ko'rsatmoqda. O'yin faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yetakchi faoliyat turi hisoblanadi va ularning nutqiy faolligini shakllantirishda tabiiy, qiziqarli muhit yaratadi.

O'yin texnologiyalarining o'rni va afzalliklari : O'yin texnologiyalari bolalarning idrok, xotira, diqqat, tafakkur kabi psixik jarayonlarini rivojlantirish bilan birga, ularni tilni mazmunli tarzda qo'llashga undaydi. NTTR bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlarda o'yinlarning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Motivatsiyani oshirish: O'yin jarayonidagi qiziqish va raqobat elementi bolalarning mashg'ulotlarga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi, bu esa o'zlashtirish samaradorligini ta'minlaydi.

Stresssiz muhit: O'yin bolalar uchun xavfsiz maydon bo'lib, ular ijtimoiy xato qilishdan qo'rqmay, kommunikativ ko'nikmalarini amalda sinab ko'rishlari mumkin.

Bir nechta sezgi organlariga ta'sir: Raqamli yoki didaktik o'yinlar matn, tovush va tasvirlarni birgalikda taqdim etish imkonini beradi, bu esa yangi so'zlarni o'zlashtirishni osonlashtiradi.

O'yinlar orqali yangi so'zlar mavhum holatda emas, balki real hayotiy kontekstga yaqin sharoitlarda o'rganiladi.

Lug'at boyligini shakllantirish bo'yicha korreksion-rivojlantiruvchi ta'lim mazmuni

Nutqi rivojlanmagan bolalarning lug'at boyligini o'yin asosida shakllantirish bo'yicha maxsus usullar va tashkiliy tamoyillar ishlab chiqilgan. Logopedik mashg'ulotlarda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

Predmetli lug'atni kengaytirish: Bolalarni turli buyumlar bilan tanishtirish, ularning nomlarini, ko'plik shakllarini faol nutqqa kiritishga undash.

Harakat va holatni ifodalovchi lug'at: Turli harakatlarni (yugurish, sakrash, o'tirish) aks ettiruvchi o'yinlar orqali fe'llar lug'atini boyitish.

Umumlashtiruvchi tushunchalar: O'yin jarayonida mevalar, sabzavotlar, hayvonlar kabi umumlashtiruvchi atamalarni o'rgatish va so'z yasash mashqlarini qo'llash.

Sifat va belgilarni o'rganish: Didaktik o'yinchoqlar yoki rasmlar yordamida narsalarning rangini, shaklini, hajmini tavsiflashga o'rgatish.

Amaliy o'yinlar misollari

"Kim topdi?" o'yini: Logoped (yoki ota-ona) buyumning belgisini aytadi ("Katta va yumaloq, qizil rangli"), bola esa uni topib, nomini aytishi kerak (olma, to'p).

"Ertaklar olamida" o'yini: Ertaklar qahramonlari ishtirokida sahnalashtirilgan o'yinlar orqali bolalar muloqotga kirishishni, savol-javob qilishni va o'z fikrini ifoda etishni o'rganadilar.

Raqamli didaktik o'yinlar: Planshetlar uchun mo'ljallangan maxsus logopedik ilovalar tovush, rasm va matnni birlashtirib, yangi so'zlarni o'rganishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Xulosa

O'yin texnologiyalari nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning lug'at boyligini rivojlantirishda muhim va samarali vositadir. Ular bolalarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshiradi, korreksion ta'limni yanada faol va mazmunli qiladi. NTTRni bartaraf etishda o'yinli faoliyatdan foydalanish, logopedik texnologiyalarning ajralmas qismi bo'lib, bolalarning nutqiy ko'nikmalarini muvaffaqiyatli shakllantirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. Аюпова М. Ю. Логопедия (Махсус педагогика): Дарслик. – Т.: Наврўз, 2017.
2. Бородич А. М. Методика развития речи детей. – М.: Просвещение, 1981.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М.: Педагогика, 1982.
4. Шомахмудова Р. Ш. Логопедия асослари. – Т.: Янги аср авлоди, 2005.
5. Семенова Л. А. Использование игровых технологий в коррекционной работе логопеда // Молодой ученый. – 2014. – №6. – С. 709-711.
6. Askarov, D. (2022). In Particular Of Amiry's Composition Of Navai's Ghazal. European Scholar Journal, 3(12), 34-36.
7. Dilmurod, A. (2025). National Idea Issues in Modern Filmomodramaturgy (On the Example of Erkin A'zam's Film Dramas). American Journal of Philological Sciences, 5(05), 370-374.
8. Dilmurod, A. (2025). Ideological and Artistic Characteristics of The Work "A Farewell to Arms". American Journal of Philological Sciences, 5(04), 283-286.
9. Asqarov, D. (2025). ADABIYOT FANINI O 'QITISHDA STEAMNI JORIY ETISH. University Research Base, 519-524.
10. Asqarov, D. (2025). G'OYA, MAVZU VA MA'NO MUSHTARAKLIGI. University Research Base, 350-360.
11. Asqarov, D. (2024). AMIRIY LIRIKASIDA NAVOIYGA MUXAMMASLAR. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 3(12), 87-93.
12. Asqarov, D. (2022). Mukhammas form in the lyrics of Uvaysi. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(09), 5-9.
13. Asqarov, D. (2022). MUKHAMMAS FORM IN THE LYRICS OF UVAYSI. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(09), 5-9.
14. Asqarov, D. (2023). AMIRIYNING NAVOIYGA MUXAMMASI. Academic research in educational sciences, 4(Conference Proceedings 1), 101-105.
15. Asqarov, D. (2026, February). SULTONXON TO 'RA ADO IJODIDA NAVOIY AN'ANALARI. In Conferences (Vol. 2, No. 1, pp. 165-172).